

Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

2014 dccc 4

RHAN 2

SWYDDOGAETHAU CYFFREDINOL

Dyletswyddau hollgyffredinol

5 Dyletswydd llesiant

Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon geisio hyrwyddo llesiant—

- (a) pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth, a
- (b) gofalwyr y mae arnynt angen cymorth.

6 Dyletswyddau hollgyffredinol eraill: cyffredinol

(1) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon—

- (a) mewn perthynas ag unigolyn y mae arno anghenion am ofal a chymorth, neu y gall fod arno anghenion am ofal a chymorth,
- (b) mewn perthynas â gofalwr y mae arno anghenion am gymorth, neu y gall fod arno anghenion am gymorth, neu
- (c) mewn perthynas ag unigolyn y mae swyddogaethau yn arferadwy mewn cysylltiad ag ef o dan Ran 6 (plant sy'n derbyn gofal etc),

gydymffurfio â'r dyletswyddau yn is-adran (2).

(2) Rhaid i'r person—

- (a) i'r graddau y mae'n rhesymol ymarferol, ganfod barn, dymuniadau a theimladau'r unigolyn a rhoi sylw i'r farn honno, y dymuniadau hynny a'r teimladau hynny,
- (b) rhoi sylw i bwysigrwydd hyrwyddo a pharchu urddas yr unigolyn,

- (c) rhoi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn (gan gynnwys, er enghraifft, iaith), a
 - (d) rhoi sylw i bwysigrwydd darparu cymorth priodol er mwyn galluogi'r unigolyn i gymryd rhan yn y penderfyniadau sy'n effeithio arno i'r graddau sy'n briodol o dan yr amgylchiadau, yn enwedig pan fo gallu'r unigolyn i gyfathrebu wedi ei gyfyngu am unrhyw reswm.
- (3) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas ag oedolyn sy'n dod o fewn is-adran (1)(a), (b) neu (c), yn ogystal, roi sylw i—
- (a) pwysigrwydd dechrau gyda'r ragdybiaeth mai'r oedolyn sydd yn y sefyllfa orau i farnu llesiant yr oedolyn, a
 - (b) pwysigrwydd hyrwyddo annibyniaeth yr oedolyn pan fo'n bosibl.
- (4) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas â phlentyn sy'n dod o fewn is-adran (1)(a), (b) neu (c), yn ogystal—
- (a) rhoi sylw i bwysigrwydd hyrwyddo magwraeth y plentyn gan deulu'r plentyn, i'r graddau y mae gwneud hynny yn gyson â hyrwyddo llesiant y plentyn, a
 - (b) pan fo'r plentyn o dan 16 oed, ganfod barn, dymuniadau a theimladau'r personau sydd â chyfrifoldeb rhiant dros y plentyn a rhoi sylw i'r farn honno, y dymuniadau hynny a'r teimladau hynny, i'r graddau y mae gwneud hynny—
 - (i) yn gyson â hyrwyddo llesiant y plentyn, a
 - (ii) yn rhesymol ymarferol.

7 **Dyletswyddau hollgyffredinol eraill: Egwyddorion a Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig**

- (1) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas ag oedolyn sy'n dod o fewn adran 6(1)(a) neu (b) roi sylw dyladwy i Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn a fabwysiadwyd gan Gynulliad Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig ar 16 Rhagfyr 1991.
- (2) Rhaid i berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hon mewn perthynas â phlentyn sy'n dod o fewn adran 6(1)(a), (b) neu (c) roi sylw dyladwy i Ran 1 o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a fabwysiadwyd ac a agorwyd i'w lofnodi, ei gadarnhau a'i gytuno drwy benderfyniad y Cynulliad Cyffredinol 44/25 dyddiedig 20 Tachwedd 1989 ("y Confensiwn").
- (3) At ddibenion is-adran (2), mae Rhan 1 o'r Confensiwn i'w thrin fel pe bai'n cael effaith—
- (a) fel a nodir am y tro yn Rhan 1 o'r Atodlen i Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011, ond
 - (b) yn ddarostyngedig i unrhyw ddatganiad neu neilltuad fel a nodir am y tro yn Rhan 3 o'r Atodlen honno.
- (4) Nid yw is-adran (2) yn gymwys i Weinidogion Cymru (gweler, yn lle hynny, Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011).

Canlyniadau llesiant

8 **Dyletswydd i ddyroddi datganiad ynghylch y canlyniadau sydd i'w sicrhau**

- (1) Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi datganiad sy'n ymwneud â llesiant—

- (a) pobl yng Nghymru y mae arnynt angen gofal a chymorth, a
 - (b) gofalwyr yng Nghymru y mae arnynt angen cymorth.
- (2) Rhaid dyroddi'r datganiad o fewn 3 blynedd sy'n dechrau ar y dyddiad y mae'r Ddeddf hon yn cael y Cydsyniad Brenhinol.
- (3) Rhaid i'r datganiad bennu'r canlyniadau sydd i'w sicrhau, o ran llesiant y bobl a grybwyllwyd yn is-adran (1), drwy—
- (a) gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth) a ddarperir gan awdurdodau lleol o dan y Ddeddf hon, a
 - (b) gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth) a ddarperir gan eraill sydd o fath y gellid eu darparu gan awdurdodau lleol o dan y Ddeddf hon.
- (4) Rhaid i'r datganiad hefyd bennu mesurau y mae graddau sicrhau'r canlyniadau hynny i'w hasesu drwy gyfeirio atynt.
- (5) Caiff y datganiad bennu gwahanol ganlyniadau neu fesurau ar gyfer gwahanol categorïau o bobl y mae arnynt angen gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth).
- (6) Rhaid i Weinidogion Cymru adolygu'r datganiad yn gyson a chânt ddiwygio'r datganiad pa bryd bynnag y maent yn ystyried ei bod yn briodol gwneud hynny.
- (7) Cyn dyroddi neu ddiwygio'r datganiad, rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ag unrhyw bersonau sy'n briodol yn eu barn hwy.
- (8) Rhaid i Weinidogion Cymru, wrth ddyroddi neu ddiwygio'r datganiad—
- (a) gosod copi o'r datganiad gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a
 - (b) cyhoeddi'r datganiad ar eu gwefan.

9 Pŵer i ddyroddi cod ar gyfer helpu i sicrhau'r canlyniadau

- (1) Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi, ac o bryd i'w gilydd ddiwygio, cod i helpu i sicrhau'r canlyniadau a bennir yn y datganiad o dan adran 8.
- (2) Caiff y cod—
- (a) rhoi canllawiau i unrhyw berson sy'n darparu gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth) o'r math sy'n cael ei ddisgrifio yn adran 8(3), a
 - (b) gosod gofynion ar awdurdodau lleol mewn perthynas â darpariaeth o'r fath honno.
- (3) Mae'r canlynol yn enghreifftiau o'r materion y gellir eu nodi yn y cod—
- (a) safonau (“safonau ansawdd”) sydd i'w sicrhau wrth ddarparu gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (b) mesurau (“mesurau perfformiad”) y gellir asesu perfformiad o ran sicrhau'r safonau ansawdd hynny drwy gyfeirio atynt;
 - (c) targedau (“targedau perfformiad”) sydd i'w bodloni mewn perthynas â'r mesurau perfformiad hynny;
 - (d) camau sydd i'w cymryd mewn cysylltiad â'r safonau, y mesurau a'r targedau hynny.
- (4) Caiff y cod bennu—
- (a) gwahanol safonau ansawdd ar gyfer—

- (i) gwahanol categorïau o ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (ii) gwahanol categorïau o bobl y mae arnynt angen gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (b) gwahanol fesurau perfformiad neu dargedau perfformiad ar gyfer—
 - (i) gwahanol categorïau o ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (ii) gwahanol categorïau o bobl sy'n darparu gofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, cymorth);
 - (c) gwahanol safonau ansawdd, mesurau perfformiad neu dargedau perfformiad i fod yn gymwys ar wahanol adegau.
- (5) Rhaid i Weinidogion Cymru—
- (a) cyhoeddi ar eu gwefan y cod sydd mewn grym am y tro, a
 - (b) peri i godau nad ydynt bellach mewn grym fod ar gael (ar eu gwefan neu fel arall) i'r cyhoedd.

10 Awdurdodau lleol a'r cod

- (1) Wrth arfer ei swyddogaethau o dan y Ddeddf hon, rhaid i awdurdod lleol—
- (a) gweithredu'n unol ag unrhyw ofnyion perthnasol a osodir arno gan god a ddyroddir o dan adran 9, a
 - (b) rhoi sylw i unrhyw ganllawiau perthnasol sydd wedi eu cynnwys yn y cod hwnnw.
- (2) Pan fo mesurau perfformiad neu dargedau perfformiad wedi eu pennu mewn cod a ddyroddir o dan adran 9, maent i'w trin (i'r graddau y maent yn gymwys i berfformiad awdurdodau lleol wrth iddynt arfer eu swyddogaethau) fel pe baent wedi eu pennu fel dangosyddion perfformiad neu safonau perfformiad yn ôl eu trefn o dan adran 8(1) o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

11 Dyroddi'r cod, ei gymeradwyo a'i ddirymu

- (1) Cyn dyroddi neu ddiwygio cod o dan adran 9, rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ag unrhyw bersonau sy'n briodol yn eu barn hwy ynghylch drafft o'r cod (neu'r cod diwygiedig).
- (2) Os bydd Gweinidogion Cymru yn dymuno bwrw ymlaen â'r drafft (gydag addasiadau neu hebddynt) rhaid iddynt osod copi o'r drafft gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (3) Os, cyn diwedd y cyfnod o 40 niwrnod, bydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn penderfynu peidio â chymeradwyo'r drafft, ni chaniateir i Weinidogion Cymru ddyroddi'r cod (neu'r cod diwygiedig) ar ffurf y drafft hwnnw.
- (4) Os na wneir penderfyniad o'r fath cyn diwedd y cyfnod hwnnw—
- (a) rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi'r cod (neu'r cod diwygiedig) ar ffurf y drafft, a
 - (b) daw'r cod (neu'r cod diwygiedig) i rym ar y dyddiad a bennir drwy orchymyn Gweinidogion Cymru.
- (5) O ran y cyfnod o 40 niwrnod—

- (a) bydd yn dechrau ar y diwrnod y gosodir y drafft gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a
 - (b) ni fydd yn cynnwys unrhyw amser pan fydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru wedi ei ddiddymu neu pan fydd ar doriad am fwy na phedwar diwrnod.
- (6) Nid yw is-adran (3) yn atal drafft newydd o god (neu god diwygiedig) rhag cael ei osod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (7) Caniateir i Weinidogion Cymru ddirymu cod (neu god diwygiedig) a ddyroddir o dan yr adran hon mewn cod pellach neu drwy gyfarwyddyd.
- (8) Rhaid gosod cyfarwyddyd o dan is-adran (7) gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

12 Pŵer i helpu awdurdodau lleol i gydymffurfio â gofynion y cod

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru wneud unrhyw beth y maent yn ystyried y byddai'n debygol o helpu awdurdod lleol i gydymffurfio â gofynion sy'n cael eu gosod gan god o dan adran 9.
- (2) Mae'r pŵer o dan is-adran (1) yn cynnwys pŵer i—
 - (a) ymrwymo i drefniadau neu gytundebau gydag unrhyw berson;
 - (b) cydweithredu ag unrhyw berson, neu hwyluso neu gyd-gysylltu gweithgareddau unrhyw berson;
 - (c) arfer ar ran unrhyw berson unrhyw un neu rai o'i swyddogaethau;
 - (d) darparu staff, nwyddau, gwasanaethau neu lety i unrhyw berson.
- (3) Oni bai bod Gweinidogion Cymru'n arfer y pŵer o dan is-adran (1) mewn ymateb i gais a wnaed o dan is-adran (4), rhaid iddynt, cyn arfer y pŵer hwnnw, ymgynghori â'r canlynol—
 - (a) yr awdurdod lleol y maent yn bwriadu ei gynorthwyo drwy arfer y pŵer, a
 - (b) y personau hynny sy'n ymddangos i Weinidogion Cymru eu bod yn rhanddeiliaid allweddol y byddai arfer y pŵer yn effeithio arnynt.
- (4) Os yw awdurdod lleol yn gofyn iddynt wneud hynny, rhaid i Weinidogion Cymru ystyried p'un ai i arfer eu pŵer o dan is-adran (1).

13 Cyhoeddi gwybodaeth ac adroddiadau

Caiff Gweinidogion Cymru gyhoeddi—

- (a) gwybodaeth ynghylch y ddarpariaeth o ofal a chymorth (neu yn achos gofalwyr, cymorth) o'r math a ddisgrifir yn adran 8(3), a
- (b) adroddiadau ynghylch y cynnydd a wnaed gan awdurdodau lleol ac eraill tuag at sicrhau—
 - (i) y canlyniadau a bennir mewn datganiad o dan adran 8;
 - (ii) y safonau ansawdd a'r targedau perfformiad (os oes rhai) a bennir mewn cod o dan adran 9.

Trefniadau lleol

14 Asesu anghenion am ofal a chymorth, cymorth i ofalwyr a gwasanaethau ataliol

- (1) Rhaid i awdurdod lleol a phob Bwrdd Iechyd Lleol y mae unrhyw ran o'i ardal o fewn ardal yr awdurdod lleol, yn unol â rheoliadau, asesu ar y cyd—
- (a) i ba raddau y mae pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth yn ardal yr awdurdod lleol;
 - (b) i ba raddau y mae yna ofalwyr yn ardal yr awdurdod lleol y mae angen cymorth arnynt;
 - (c) i ba raddau y mae yna bobl yn ardal yr awdurdod lleol nad yw eu hanghenion am ofal a chymorth (neu, yn achos gofalwyr, eu hanghenion am gymorth) yn cael eu diwallu (gan yr awdurdod, y Bwrdd neu fel arall);
 - (d) ystod a lefel y gwasanaethau y mae eu hangen i ddiwallu anghenion gofal a chymorth pobl yn ardal yr awdurdod lleol (gan gynnwys anghenion gofalwyr am gymorth);
 - (e) ystod a lefel y gwasanaethau y mae eu hangen i sicrhau'r dibenion yn adran 15(2) (gwasanaethau ataliol) yn ardal yr awdurdod lleol;
 - (f) y camau y mae angen eu cymryd i ddarparu'r ystod a'r lefel o wasanaethau a nodir yn unol â pharagraffau (d) ac (e) drwy gyfrwng y Gymraeg.
- (2) Caiff rheoliadau o dan is-adran (1), er enghraifft, ddarparu ar gyfer amseru ac adolygu asesiadau.
- (3) Yn adran 40 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 (strategaethau iechyd a llesiant)—
- (a) ar ôl is-adran (2) mewnosoder—
 - “(2A) The responsible bodies must take into account the most recent assessment under section 14 of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (assessment of needs for care and support, support for carers and preventative services) in the formulation or review of the strategy.
 - (2B) The responsible bodies must jointly publish the strategy.
 - (2C) The Local Health Board (or Boards) responsible for the strategy must submit to the Welsh Ministers any part of the strategy which relates to the health and well-being of carers (and if more than one Board is responsible for the strategy, they must do so jointly).”;
 - (b) yn is-adran (6), ar ôl paragraff (g) mewnosoder—
 - “(h) the submission of the strategy or a part of the strategy, to the Welsh Ministers (including, for example, the form in which and the time by which the strategy or part is to be submitted).”;
 - (c) yn is-adran (9), mewnosoder yn y man priodol—

““carer” has the same meaning as in the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014.”.
- (4) Yn adran 26 o Ddeddf Plant 2004 (cynlluniau plant a phobl ifanc), ar ôl is-adran (1A) mewnosoder—

“(1AA) A local authority in Wales must take into account the most recent assessment under section 14 of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (assessment of needs for care and support, support for carers and preventative services) in the preparation and review of the plan.”

15 Gwasanaethau ataliol

- (1) Rhaid i awdurdod lleol ddarparu neu drefnu i ddarparu ystod a lefel o wasanaethau a fydd yn ei farn ef yn sicrhau'r dibenion yn is-adran (2) yn ei ardal.
- (2) Y dibenion yw—
 - (a) cyfrannu at atal neu oedi datblygiad anghenion pobl am ofal a chymorth;
 - (b) lleihau'r anghenion am ofal a chymorth i bobl y mae arnynt anghenion o'r fath;
 - (c) hyrwyddo magwraeth plant gan eu teuluoedd, pan fo hynny'n gyson â llesiant y plant;
 - (d) cadw i'r lleiaf posibl yr effaith sydd gan eu hanableddau ar bobl anabl;
 - (e) cyfrannu at atal pobl rhag dioddef gan gamdriniaeth neu esgeulustod;
 - (f) lleihau'r angen am—
 - (i) achosion cyfreithiol am orchmynion gofalu neu oruchwylio o dan Ddeddf Plant 1989,
 - (ii) achosion troseddol yn erbyn plant,
 - (iii) unrhyw achosion teuluol neu achosion cyfreithiol eraill mewn perthynas â phlant a allai arwain at eu rhoi yng ngofal awdurdod lleol, neu
 - (iv) achosion cyfreithiol o dan awdurdodaeth gynhenid yr Uchel Lys mewn perthynas â phlant;
 - (g) annog plant i beidio â throseddu;
 - (h) osgoi'r angen i blant gael eu lleoli mewn llety diogel;
 - (i) galluogi pobl i fyw eu bywydau mewn ffordd mor annibynnol â phosibl.
- (3) Mae'r pethau y gellir eu darparu neu eu trefnu wrth gyflawni'r ddyletswydd yn is-adran (1) yn cynnwys gofal a chymorth (neu yn achos gofalwyr, cymorth) o'r math y mae'n rhaid eu darparu neu y caniateir eu darparu o dan adrannau 35 i 45, ond nid ydynt yn gyfyngedig i'r gofal hwnnw a'r cymorth hwnnw.
- (4) Rhaid i awdurdod lleol, wrth arfer ei swyddogaethau eraill, roi sylw i bwysigrwydd cyflawni'r dibenion yn is-adran (2) yn ei ardal.
- (5) Rhaid i Fwrdd Iechyd Lleol, wrth arfer ei swyddogaethau, roi sylw i bwysigrwydd cyflawni'r dibenion yn is-adran (2) yn ei ardal.
- (6) Wrth gyflawni ei ddyletswydd o dan is-adran (1)—
 - (a) rhaid i awdurdod lleol nodi'r gwasanaethau sydd eisoes ar gael yn ei ardal a all helpu i sicrhau'r dibenion yn is-adran (2) ac ystyried cynnwys neu ddefnyddio'r gwasanaethau hynny wrth gyflawni'r ddyletswydd;
 - (b) caiff awdurdod lleol gymryd i ystyriaeth wasanaethau y mae'n barnu y gallai fod yn rhesymol i bersonau eraill eu darparu neu eu trefnu wrth iddo benderfynu beth y dylai ddarparu neu drefnu;
 - (c) rhaid i awdurdod lleol wneud y defnydd gorau o adnoddau'r awdurdod ac yn benodol osgoi darpariaeth a allai beri gwariant anghymesur.

- (7) Nid yw darpariaeth i'w hystyried yn un sy'n peri gwariant anghymesur ond oherwydd bod y ddarpariaeth honno'n ddrutach na darpariaeth gyffelyb.
- (8) Caiff dau neu fwy o awdurdodau lleol gyflawni'r ddyletswydd ar y cyd o dan is-adran (1) mewn perthynas â'u hardal gyfun; a phan fônt yn gwneud hynny—
- (a) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at awdurdod lleol i'w darllen fel cyfeiriadau at yr awdurdodau yn gweithredu ar y cyd, a
- (b) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at ardal awdurdod lleol i'w darllen fel cyfeiriadau at yr ardal gyfun.
- (9) Gweler adrannau 46 (eithriad ar gyfer personau sy'n ddarostyngedig i reolaeth fewnfudo), 47 (eithriad ar gyfer darparu gwasanaethau iechyd), 48 (eithriad ar gyfer darparu tai etc) a 49 (cyfyngiadau ar ddarparu taliadau) am eithriad i'r ddyletswydd o dan is-adran (1) a chyfyngiadau ar y modd y caniateir i'r ddyletswydd gael ei chyflawni.

16 Hyrwyddo mentrau cymdeithasol, mentrau cydweithredol, gwasanaethau sy'n cael eu harwain gan ddefnyddwyr a'r trydydd sector

- (1) Rhaid i awdurdod lleol hyrwyddo—
- (a) datblygiad mentrau cymdeithasol yn ei ardal i ddarparu gofal a chymorth a gwasanaethau ataliol;
- (b) datblygiad sefydliadau cydweithredol neu drefniadau cydweithredol yn ei ardal i ddarparu gofal a chymorth a gwasanaethau ataliol;
- (c) ymglymiad personau y mae gofal a chymorth neu wasanaethau ataliol i'w darparu ar eu cyfer yn y broses o ddylunio a gweithredu'r ddarpariaeth honno;
- (d) argaeledd gofal a chymorth a gwasanaethau ataliol yn ei ardal gan sefydliadau trydydd sector (p'un a yw'r sefydliadau yn fentrau cymdeithasol neu'n sefydliadau cydweithredol ai peidio).
- (2) Yn yr adran hon—
- mae “gofal a chymorth” (“*care and support*”) yn cynnwys cymorth i ofalwyr;
- ystyr “gwasanaethau ataliol” (“*preventative services*”) yw gwasanaethau y mae'r awdurdod lleol o'r farn y byddent yn sicrhau unrhyw un neu rai o'r dibenion yn adran 15(2);
- mae “y gymdeithas” (“*society*”) yn cynnwys adran o'r gymdeithas;
- ystyr “menter gymdeithasol” (“*social enterprise*”) yw sefydliad y mae ei weithgareddau yn gyfan gwbl neu'n bennaf yn rhai y gallai person farnu'n rhesymol eu bod yn weithgareddau a gyflawnir er budd y gymdeithas (“ei amcanion cymdeithasol”), ac sydd—
- (a) yn creu'r rhan fwyaf o'i incwm drwy fusnes neu fasnach,
- (b) yn ailfuddsoddi'r rhan fwyaf o'i elw yn ei amcanion cymdeithasol,
- (c) yn annibynnol ar unrhyw awdurdod cyhoeddus, a
- (d) yn cael ei berchenogi, ei lywio a'i reoli mewn ffordd sy'n gyson â'i amcanion cymdeithasol;
- ystyr “sefydliad trydydd sector” (“*third sector organisation*”) yw sefydliad y gallai person farnu'n rhesymol ei fod yn sefydliad sy'n bodoli'n gyfan gwbl neu'n bennaf i ddarparu buddion i'r gymdeithas.
- (3) At ddibenion yr adran hon, caiff rheoliadau ddarparu—

- (a) bod gweithgareddau o ddisgrifiad penodedig i'w trin neu ddim i'w trin fel gweithgareddau y gallai person farnu'n rhesymol eu bod yn weithgareddau sy'n cael eu cyflawni er budd y gymdeithas;
- (b) bod sefydliadau neu drefniadau o ddisgrifiad penodedig i'w trin neu ddim i'w trin fel—
 - (i) mentrau cymdeithasol,
 - (ii) sefydliadau cydweithredol neu drefniadau cydweithredol, neu
 - (iii) sefydliadau trydydd sector;
- (c) ar gyfer yr hyn sydd, neu'r hyn nad yw, neu a gaiff fod, yn gyfystyr ag adran o'r gymdeithas.

17 Darparu gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy

- (1) Rhaid i awdurdod lleol sicrhau y darperir gwasanaeth i roi i bobl—
 - (a) gwybodaeth a chyngor sy'n ymwneud â gofal a chymorth, a
 - (b) cynhorthwy i gael gafael ar ofal a chymorth.
- (2) Yn is-adran (1)(a), mae “gwybodaeth” yn cynnwys gwybodaeth ariannol (gan gynnwys gwybodaeth am daliadau uniongyrchol), ond nid yw'n gyfyngedig i'r wybodaeth honno.
- (3) Rhaid i'r awdurdod lleol geisio sicrhau bod y gwasanaeth—
 - (a) yn ddigonol i alluogi person i wneud cynlluniau ar gyfer diwallu anghenion am ofal a chymorth a allai godi, a
 - (b) yn darparu gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy i berson mewn modd sy'n hygyrch i'r person hwnnw.
- (4) Rhaid i'r gwasanaeth gynnwys, o leiaf, gyhoeddi gwybodaeth a chyngor am y materion a ganlyn—
 - (a) y system y darperir ar ei chyfer gan y Ddeddf hon a'r modd y mae'r system yn gweithredu yn ardal yr awdurdod,
 - (b) y mathau o ofal a chymorth sydd ar gael yn ardal yr awdurdod,
 - (c) sut i gael gafael ar y gofal a'r cymorth sydd ar gael, a
 - (d) sut i leisio pryderon am lesiant person y mae'n ymddangos bod arno anghenion am ofal a chymorth.
- (5) Rhaid i Fwrdd Iechyd Lleol neu Ymddiriedolaeth GIG sy'n darparu gwasanaethau mewn ardal awdurdod lleol, at ddibenion yr adran hon, ddarparu gwybodaeth i'r awdurdod lleol hwnnw am y gofal a'r cymorth y mae'n eu darparu yn ardal yr awdurdod lleol.
- (6) Caiff dau neu fwy o awdurdodau lleol sicrhau ar y cyd fod gwasanaeth yn cael ei ddarparu o dan yr adran hon i'w hardal gyfun; a phan fônt yn gwneud hynny—
 - (a) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at awdurdod lleol i'w darllen fel cyfeiriadau at yr awdurdodau yn gweithredu ar y cyd, a
 - (b) mae cyfeiriadau yn yr adran hon at ardal awdurdod lleol i'w darllen fel cyfeiriadau at yr ardal gyfun.
- (7) Yn yr adran hon, mae “gofal a chymorth” yn cynnwys cymorth i ofalwyr.

18 Cofrestrau o bobl â nam ar eu golwg, pobl â nam ar eu clyw a phobl anabl eraill

- (1) Rhaid i awdurdod lleol lunio a chynnal cofrestr o'r bobl sy'n preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod ac—
 - (a) sydd â nam ar eu golwg neu nam difrifol ar eu golwg,
 - (b) sydd â nam ar eu clyw neu nam difrifol ar eu clyw, neu
 - (c) sydd â nam ar eu golwg ac ar eu clyw sydd, gyda'i gilydd, yn cael effaith sylweddol ar eu bywydau bob dydd.
- (2) Rhaid i'r gofrestr nodi, mewn cysylltiad â phob person sydd wedi ei gynnwys yn y gofrestr—
 - (a) y paragraff yn is-adran (1) y mae'r person hwnnw yn dod o'i fewn, a
 - (b) amgylchiadau ieithyddol y person.
- (3) Caiff rheoliadau bennu, at ddibenion is-adran (1), categorïau o bobl sydd i'w trin, neu nad ydynt i'w trin, fel pe baent yn dod o fewn paragraff (a), (b) neu (c) o'r is-adran honno.
- (4) Rhaid i awdurdod lleol lunio a chynnal cofrestr o blant y mae is-adran (6) yn gymwys iddynt ac sydd o fewn ardal yr awdurdod lleol.
- (5) Caiff awdurdod lleol lunio a chynnal cofrestr o oedolion y mae is-adran (6) yn gymwys iddynt ac sydd yn preswyllo fel arfer yn ardal yr awdurdod lleol.
- (6) Mae'r is-adran hon yn gymwys i berson—
 - (a) sy'n anabl,
 - (b) nad yw'n anabl ond y mae ganddo nam corfforol neu feddyliol sy'n arwain, neu y mae'r awdurdod yn barnu y gall yn y dyfodol arwain, at anghenion am ofal a chymorth, neu
 - (c) sy'n dod o fewn unrhyw gategori arall o bersonau y mae'r awdurdod yn barnu ei bod yn briodol ei gynnwys mewn cofrestr o bersonau y mae arnynt, neu y mae'r awdurdod yn ystyried y gall fod arnynt yn y dyfodol, anghenion am ofal a chymorth.
- (7) O ran awdurdod lleol—
 - (a) caiff gategoreiddio pobl sydd wedi eu cynnwys mewn cofrestr o dan is-adran (4) neu (5) fel y gwêl yn dda, a
 - (b) rhaid iddo nodi amgylchiadau ieithyddol y bobl hynny yn y gofrestr berthnasol.
- (8) Caniateir i'r cofrestrau a lunnir ac a gedwir o dan yr adran hon gael eu defnyddio wrth arfer swyddogaethau'r awdurdod; er enghraifft, er mwyn—
 - (a) cynllunio'r modd y mae'r awdurdod yn darparu gwasanaethau i ddiwallu anghenion am ofal a chymorth neu gymorth i ofalwyr, a
 - (b) monitro newidiadau dros amser yn nifer y bobl yn ardal yr awdurdod y mae arnynt anghenion am ofal a chymorth a'r mathau o anghenion sydd ganddynt hwy neu eu gofalwyr.
- (9) Nid oes dim yn yr adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gynnwys unrhyw berson mewn cofrestr a gedwir o dan yr adran hon oni bai—
 - (a) bod y person wedi gwneud cais i gael ei gynnwys yn y gofrestr, neu
 - (b) bod cais i'w gynnwys felly wedi ei wneud ar ran y person.

- (10) Pan fo awdurdod lleol yn cynnwys person mewn cofrestr a gedwir o dan yr adran hon—
- (a) rhaid i'r awdurdod hysbysu'r person ei fod wedi ei gynnwys felly, a
 - (b) os gwneir cais gan y person neu ar ran y person, rhaid i'r awdurdod ddileu o'r gofrestr unrhyw ddata personol (o fewn ystyr "personal data" yn Neddf Diogelu Data 1998) sy'n ymwneud â'r person hwnnw.